

Формування пізнавальної активності в студентів технічних спеціальностей до цінностей фізичної культури

Запорізький національний технічний університет (м. Запоріжжя)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. Студентський вік характеризується динамічним оволодінням різними соціальними ролями, розвитком основних соціогенних потенцій особистості майбутнього фахівця: професійних, світоглядних і громадських якостей, професійних здібностей, інтелекту, рис характеру, мотиваційної сфери та всієї системи ціннісних орієнтацій [3].

Пізнавальний інтерес – це найвищий позитивний мотив. Водночас потрібно враховувати таку психологічно-особистісну рису, як активність. Активність як найважливіша якість людини – це властивість змінювати навколишню дійсність відповідно до власних потреб, поглядів та цілей. Інтерес до фізичної культури є одним із проявів складної мотиваційної сфери [6].

Слід зазначити, що проблема формування пізнавальної активності й умотивованості в навчальному процесі є одним з основних завдань. Серед низки важливих компонентів пізнавальної активності виокремлюють мотиваційний компонент (потреби, інтереси, орієнтації, установки), який формується на різних рівнях: творчому, пошуковому та репродуктивному. За висновком Р. Ігнатової, особливе місце в навчальному процесі належить творчій і навчально-пізнавальній діяльності студентів [5].

У вищих навчальних закладах фізична культура представлена як навчальна дисципліна і як найважливіший компонент формування цілісного розвитку особистості студента. Будучи складовою частиною загальної культури, вона входить обов'язковим розділом у гуманітарний компонент освіти, значущість якого виявляється через гармонізацію духовних і фізичних сил.

Але, як показує педагогічний досвід, у сучасної студентської молоді недостатньо розвинене мотиваційно-ціннісне ставлення до занять фізичною культурою, що свідчить про необхідність подальшого пошуку ефективних шляхів формування в студентів пізнавальної активності до предмета “Фізичне виховання” та до цінностей фізичної культури як основного чинника здорового способу життя.

Завдання дослідження – висвітлити результати щодо виявлення пізнавальної активності до цінностей фізичної культури серед студентів 1 курсу технічних спеціальностей і дослідити й теоретично обґрунтувати теоретичні засади та підходи щодо необхідності формування пізнавальної активності цінностей фізичної культури в студентів технічних спеціальностей засобами фізичного виховання.

Методи дослідження. Для розв'язання поставленого завдання використано такі методи: аналіз літературних джерел, анкетування, педагогічне спостереження, вивчення досвіду роботи викладачів кафедри фізичного виховання і спорту, бесіди зі студентами Запорізького національного технічного університету, методи математичної статистики (метод кількісно-математичного підрахунку обраних варіантів відповідей).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Із підвищенням вимог до якості підготовки сучасних спеціалістів виникає потреба у створенні нових підходів та технологій навчання, що зможуть забезпечити необхідний рівень підготовки в оптимальних умовах організації навчально-виховного процесу. Майбутній фахівець в умовах ринкової економіки повинен мати не тільки ґрунтовні базові знання з обраної професії, а й уміти самостійно оновлювати їх, вести творчий пошук, опановувати передові знання та технології, що існують в обраній галузі.

Сьогодні освіта є одним із визначальних чинників відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства. Пріоритетним вважається не просте накопичення знань, предметних умінь та навичок, а формування вміння вчитися, оволодіння навичками пошуку інформації, здатності до самонавчання впродовж життя.

Формування потреби в саморозвитку, пізнанні, самоорганізації, самореалізації й прояви цих потреб у відповідних мотивах, стосунках, переконаннях та особистісних установках в більшості й визначають здібності до професійної діяльності, професійні знання та навички як особистісно значущі.

Формування навчальної діяльності починається з її прийняття студентом і призводить до активізації пізнавальної потреби, що визначає особистісний зміст майбутньої діяльності для студента. Так виникає первинна мотивація на навчальну діяльність. Індивідуальні потреби, особистісний зміст і значимість повинні стати головними чинниками, які спонукають до навчально-пізнавальної діяльності.

Це дослідження проводилося на базі Запорізького національного технічного університету (ЗНТУ). В анкетуванні взяли участь 310 респондентів студентів 1 курсу технічних спеціальностей ЗНТУ (231 – юнаки, 79 – дівчата).

Аналіз сформованості мотивації до навчальної діяльності студентів дав змогу отримати такі результати: мотив “постійно одержувати стипендію” отримав найвищу оцінку серед опитаних студентів – 100 %. Важливість отримання вищої освіти була оцінена на одному рівні з важливістю отримання престижної роботи, а саме 97,5 %; мотив “набуття знань” мав трохи нижчі показники – 83,7 %. Це свідчить про те, що досягнення кар’єрних успіхів студенти вбачають саме в набутті якісної вищої освіти та мають достатньо чітко виражену мотивацію “набуття знань”.

Також встановлено взаємозв’язок між рівнем успішності в навчанні за фахом і рівнем набуття знань щодо цінностей фізичної культури в студентів технічних спеціальностей: 58 % студентів із високим рівнем навчальної успішності мають вищу пізнавальну активність та частіше займаються фізичною культурою й спортом.

Розвиток особистості студента здійснюється в певному просторі, у нашому аспекті – у просторі фізичної культури. Тлумаченню поняття “фізична культура особистості” приділяли увагу багато фахівців у галузі фізичної культури і спорту [2; 7]. Культура (латин. cultura) у перекладі означає обробка, перетворення чого-небудь [4]. У галузі фізичної культури це поняття може бути трансформоване як творча діяльність із засвоєння та створення цінностей у сфері фізичного вдосконалення народу, а також діяльність яка направлена на перетворення й формування фізичного та духовного потенціалу самої людини [4].

Фізкультурна освіта визначає рівень знань із фізичного виховання, рухових і гігієнічних умінь та навичок. Цей термін запровадив П. Ф. Лєсгафт, вважаючи, що фізичне виховання має на меті не лише зміцнення фізичних сил людини, а й накопичення нею спеціальних теоретичних знань, умінь та навичок.

Для підвищення пізнавальної активності у формуванні цінностей фізичної культури студента необхідні відповідні умови організації фізичного виховання й визначення його значимого статусу в суспільстві. Проте аналіз наукових джерел показує на вкрай низький рейтинг впливу цінностей фізичної культури на формування пізнавальної активності серед студентської молоді.

Одним із важливих блоків проведеного анкетування було з’ясування відповіді на питання: “Які цінності, на вашу думку, виховує фізичне виховання?”

У результаті, при визначенні цінностей фізичного виховання 90 % студентів на перше місце поставили цінності здоров’я. Усі вони переконані, що найважливіша цінність фізичного виховання – це підвищення рівня здоров’я, фізичної підготовленості та гармонійний розвиток особистості (фізичні цінності).

Маємо відзначити, що знання щодо важливості цього аспекту в студентів 1 курсу сформовані, а от що стосується знань позитивного впливу занять фізичною культурою на формування інших цінностей, то маємо дещо інші показники. На перше місце опитані поставили підготовку до професійної працездатності – 10,13 %; друге місце надано духовним цінностям, зокрема підвищенню емоційного стану – 10 %; третю сходинку займають цінності навчальної діяльності – 8,82 % (підвищення ефективності навчання).

Рівень особистої фізичної культури є об’єктивною передумовою формування його професійної компетентності й успішності педагогічної діяльності викладача у ВНЗ. Деякі вчені характеризують фізичну культуру в особистісному плані як доцільну рухову активність людини у вигляді різних форм рухової активності, спрямовану на формування необхідних рухових навичок, фізичних здібностей, оптимізацію здоров’я та працездатності. М. Я. Віленський, Р. С. Сафін [4] теоретично обґрунтували структуру фізичної культури особистості, яка включає в себе:

– мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості й активно позитивне ставлення до фізичної культури, сформовану життєву потребу в ній; систему знань і переконань, які необхідні для практичної виховної діяльності з фізичної культури й спорту;

– фізичну досконалість особистості, яка визначає розвиток її психофізіологічних і фізичних можливостей;

– діяльну сутність фізичної культури, що проявляється в широкому діапазоні фізкультурно-спортивної діяльності (пізнавальної, пропагандистської, інструктивно-педагогічної, суддівської, організаторської), а також у саморозвитку й самовихованні для досягнення в ній високих результатів [2, 7].

Навчальний процес стає найбільш ефективним у тому випадку, коли викликає та організовує психічну й фізичну активність тих, хто займається. Ніщо не закріплюється у свідомості або у відчуттях при пасивному чи негативному ставленні до процесу навчання [7].

Емоційно-ціннісне ставлення або самоставлення до фізичного “Я” виражається в позитивному або негативному ставленні людини до тіла або його частин та є індикатором благополуччя розвитку образу тіла й особистості в цілому [1].

Пізнавальний інтерес – це найвищий позитивний мотив. Водночас потрібно враховувати таку психологічно-особистісну рису, як активність. Активність як найважливіша якість людини – це властивість змінювати навколишню дійсність відповідно до власних потреб, поглядів і цілей. Інтерес до фізичної культури є одним із проявів складної мотиваційної сфери [6].

Активність пізнавальної діяльності студентів до цінностей фізичної культури та до занять фізкультурно-спортивною діяльністю потребує використання різних методів, способів і форм навчання, які стимулюють студентів до виявлення активності й самостійності. Для цього потрібно, щоб об’єкт пізнання був залученим до сфери діяльності, а діалектична взаємодія між ними створювала умови прояву до активності та самостійності особистості.

Серед комунікативних каналів, які впливають на формування ціннісного ставлення до занять фізичною культурою й спортом, можна відзначити пресу, телебачення й дані в мережі Інтернет, із яких сучасна молодь може отримати інформацію.

У питанні “З яких джерел Ви отримуєте інформацію про фізичну культуру та спорт?” респондентам можна було виділити декілька варіантів відповідей. Аналіз результатів анкетування показав, що першу сходинку займають телебачення й соціальні мережі Інтернету – 65 %; на другій позиції – засоби масової інформації – 7 %; а от інформацію від викладача отримують лише 5 % студентів.

Отримані результати, на нашу думку, свідчать про насущну необхідність запровадження в режимі занять із фізичного виховання додаткового блоку теоретичних занять, чи, принаймні, проведення окремих тематичних лекційних занять із загальної теорії фізичного виховання та основ здорового способу життя.

Ще одне запитання в анкетуванні: “Які питання, що стосуються фізичної культури і спорту, Вас найбільш цікавлять?” Розглядаючи аспект зацікавленості студентів у питаннях, які стосуються фізичної культури й спорту, виділили декілька найбільш мотивуючих чинників: критерії зміцнення здоров’я – 64 %; основи здорового способу життя під час навчання – 25 %; професійно-прикладна фізична підготовка – 15 %.

Формування пізнавальної активності до занять фізичною культурою відбуватиметься більш ефективно при застосуванні належних умов:

– організація процесу навчання має, насамперед, спонукати студентів до самостійної, пізнавальної діяльності, щоб вони побачили, усвідомили й зрозуміли причинно-наслідкові зв’язки, могли оцінити ті чи інші факти та явища дійсності;

– спираючись на фізіологічні й психологічні властивості студентської молоді, викладач буде заняття, органічно поєднуючи загальнопедагогічні методи навчання та новітні освітні технології.

– основними методами, на наш погляд, при вирішенні проблеми формування пізнавальної активності до занять фізичною культурою та спортом є:

– застосування пізнавального теоретичного та практичного матеріалу для створення на заняттях емоційної обстановки, завдяки чому полегшується засвоєння навчального матеріалу, створюється сприятливий для засвоєння знань настрій і заохочення до навчальної діяльності, знімається втома, перевантаження;

– змагальна діяльність яка ґрунтується на природній схильності до здорового суперництва й самоутвердження в колективі. Виховна сила змагання виявляється лише за умови, коли воно стає дієвою формою самодіяльності колективу.

Аналізуючи підходи до формування пізнавальної активності до цінностей фізичної культури, ми зробили висновок, що пізнавальна активність – це окреме складне особистісне утворення, інтегрована якість особистості, що має мотиваційні та емоційно-вольові компоненти й реалізується через сформованість ціннісного ставлення до фізкультурно-спортивної та фізкультурно-оздоровчої діяльності; через ініціативу, пізнавальний інтерес, самостійність, цілеспрямованість та наполегливість у навчанні, впевненість у собі, прагнення до самовдосконалення.

Висновки. Проведений аналіз літературних джерел дав підставу зробити висновки, що формування пізнавальної активності щодо цінностей фізичної культури в студентів технічних спеціальностей буде більш успішним, якщо в педагогічний процес включатимуть організаційні, процесуальні та інтеграційні чинники, якщо студентами буде осмислена позиція загальнолюдських цінностей, а ціннісні орієнтації стануть базою формування позитивного ставлення студентів технічних спеціальностей до фізичного самовдосконалення.

Педагоги повинні формувати й розвивати в студентів одночасно нові інтереси щодо предмета “Фізичне виховання” та повноцінні навчальні інтереси, а також інтереси, що найбільш відповідають індивідуальним особливостям, можливостям і здібностям. При цьому потрібно всіляко сприяти вихованню стійкості, сили, дієвості, ціннісного ставлення й широти інтересів студентів до фізичної культури.

Як показує аналіз анкетування та літературних джерел, важливо умовою формування пізнавальної активності до цінностей фізичної культури повинні стати різноманітні форми навчально-виховної роботи. Основними з них є урочна форма заняття з фізичного виховання; фізкультурно-спортивні та фізкультурно-оздоровчі заходи; проведення диспутів, конференцій, спортивних свят, на яких піднімаються питання щодо виховання морально-вольових якостей завдяки спортивній і фізкультурно-оздоровчій активності.

Список використаної літератури

1. Бочонкова Е. В. Самоописание физического развития: опросник : метод. посіб. / Бочонкова Е. В. – Краснодар : КГАФК, 2000. – 26 с.
2. Виленський М. Я. Профессиональная направленность физического воспитания студентов педагогических специальностей : учеб. пособие / Виленський М. Я., Сафин Р. С. – М. : Высш. шк., 1989. – 159 с.
3. Кравченко Т. Соціалізація та особливості її прояву у студентському середовищі / Т. Кравченко // “Феномен ідентичності: зміст, структура та механізми формування” : зб. матеріалів регіон. наук-прак. конф. – Рівне : [б. в.], 2008. – С. 58–62.
4. Круцевич Т. Ю. Сформованість цінностей індивідуальної фізичної культури студентів різних відділень ВНЗ / Т. Ю. Круцевич, О. Ю. Марченко // Спортивний вісник Придніпров'я. – Д. : [б. в.], 2008. – № 3–4. – С. 103–107.
5. Москаленко Н. І. Інноваційні технології у фізичному вихованні школярів : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Н. І. Москаленко, О. О. Власюк, І. В. Стіпанова, О. В. Шиян. – Д. : Інновація, 2011. – 238 с.
6. Свіргунець В. Г. Формування інтересів і мотивів до занять з фізичного виховання / В. Г. Свіргунець // Вісник технологічного університету Поділля. – № 5. – Ч. 3. – 2002. – С. 43–47.
7. Шиян М. Б. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту : навч. посіб. / М. Б. Шиян, В. Г. Папуша – Х. : “ОВС”, 2005. – С. 13–20.

Анотація

В умовах модернізації вищої освіти професійна підготовка має супроводжуватися цілеспрямованим формуванням ціннісного ставлення до свого здоров'я. Адже під час навчання у вищому навчальному закладі в студентів формується активна життєва позиція, відмінна від тієї, що була сформована в шкільні роки, і вони по-іншому оцінюють свої можливості. Сформованість цінностей фізичної культури дає можливість студентській молоді розуміти складність життя, формувати фізичний, пізнавальний та духовний потенціали. Формування пізнавальної активності щодо цінностей фізичної культури в студентів технічних спеціальностей буде більш успішним, якщо в педагогічний процес уключатимуть організаційні, процесуальні та інтеграційні чинники забезпечуватимуть різноманітними формами навчально-виховної роботи: урочна форма; фізкультурно-спортивні та фізкультурно-оздоровчі заходи; проведення диспутів, конференцій, спортивних свят.

Ключові слова: пізнавальна активність, цінність, фізична культура, студенти, технічна спеціальність.

Наталия Корж. Необходимость в формировании познавательной активности у студентов технической специальности к ценностям физической культуры. В условиях модернизации высшего образования профессиональная подготовка должна сопровождаться целенаправленным формированием ценностного отношения к собственному здоровью. Во время учёбы в высших учебных заведениях у студентов формируется активная жизненная позиция, отличающаяся от той, которая формировалась в школьные годы, по-другому оцениваются собственные возможности. Формирование ценностей физической культуры дает возможность студенческой молодёжи понимать жизненные сложности, формировать физический, познавательный и духовный потенциалы. Формирование познавательной активности касательно ценностей физической культуры в студентов технической специальности будет более успешным, если в педагогический процесс будут включены организационные, процессуальные и интеграционные условия и будет обеспечиваться разнообразными формами учебно-воспитательной работы: урочная форма, физкультурно-спортивные и физкультурно-оздоровительные мероприятия, проведение диспутов, конференций, спортивных праздников.

Ключевые слова: познавательная активность, ценность, физическая культура, студенты, техническая специальность.

Nataliya Korzh. Necessity of Formation of Educational Activity Among Students of Technical Specialities towards Interest to Physical Culture. Under condition of modernization of higher education professional training should be accompanied by purposeful formation of valuable approach towards one's own health. During studying in higher educational establishments students' active life position is formed and it is different from the one that was formed during school years, own abilities are appraised differently. Formation of values of physical culture gives possibility to student youth to understand life difficulties, to form physical, educational and spiritual potential. Formation of educational activity towards value of physical culture and students of technical specialities will be more successful if pedagogical process will be filled with organizational, processional intergrational conditions and will be provided with different forms of educational work: class form, physico-sports and health-improving activities, conducting of debates, conferences, sports festivals.

Key words: educational activity, value, physical culture, students, technical specialities.